

This project is co funded by:

European Union

Norwegian Ministry
of Foreign Affairs

Ministry of Foreign Affairs of the
Netherlands

Rialtas na hÉireann
Government of Ireland

Political Actors In the Context Of The Kurdish Problem And New Opportunities For A Politics Of Peace

OCTOBER 2019

Kürt Sorunu Bağlamında Siyasi Aktörler ve Barış Siyasetine Dair Yeni Pistler

EKİM 2019

Ali Bayramoğlu

DPI

Democratic
Progress
Institute

This project is co funded by:

European Union

Norwegian Ministry
of Foreign Affairs

Ministry of Foreign Affairs of the
Netherlands

Rialtas na hÉireann
Government of Ireland

Political Actors In the Context Of The Kurdish Problem And New Opportunities For A Politics Of Peace

OCTOBER 2019

Ali Bayramoğlu

Published by

Democratic Progress Institute

11 Guilford Street

London WC1N 1DH

www.democraticprogress.org

info@democraticprogress.org

+ 44 (0) 20 7405 3835

First published

ISBN – 978-1-911205-51-7

© DPI – Democratic Progress Institute

DPI – Democratic Progress Institute is a charity registered in England and Wales.

Registered Charity No. 1037236. Registered Company No. 2922108

This publication is copyright, but may be reproduced by any method without fee or prior permission for teaching purposes, but not for resale. For copying in any other circumstances, prior written permission must be obtained from the publisher, and a fee may be payable.

CONTENTS

Foreword	04
Political actors in the context of the Kurdish problem and new opportunities for a politics of peace	06
■ Introduction	
■ The ruling bloc: AK Party and the People's Alliance	
■ II. 1. The economy and foreign policy, with regard to the Kurdish policy	
■ The opposition and structural changes in the political spectrum	
■ CHP's new discourse and Kurdish policy	
New parties and the divide in conservative ranks	16
Ali Babacan	
Ahmet Davutoğlu	
Conclusion: New opportunities for politics and alliances	18

FOREWORD

The following analysis is by Ali Bayramoğlu, a journalist, writer and political commentator from Turkey.

Mr Bayramoğlu sets out the new political landscape in Turkey in relation to both the contemporary condition of the ruling AK Party and also structural changes in the opposition bloc. These dynamics are primarily explored in light of different actors' approaches to the Kurdish issue, in contrast to traditional ideological and political positions. Mr Bayramoğlu suggests that whilst the conservative ruling bloc is growing increasingly entrenched in an authoritarian position, opposition actors—both old and new, and representing a political spectrum—are gaining public support as they offer alternatives to return the Kurdish question to political debate.

Mr Bayramoğlu begins with an explanation that current economic and foreign relations challenges in Turkey, are not the main causes for instability within the AK Party. Rather, internal splits within the conservative bloc are creating new political divides, not based on left-right politics so much as the way in which the parties conduct themselves. According to Mr Bayramoğlu the new axes of politics separate the AK Party and MHP who are holding to identity politics on the one hand, from an opposition bloc which embraces more liberal

and diverse positions on the other. The strategy behind the new opposition bloc is to create a unified front against the ruling party and change the existing political system. His analysis continues to describe in more detail the changes of the CHP's discourse in recent elections as well as the new parties being formed by Ali Babacan and Ahmet Davutoğlu which can be seen as breaking away from the AK Party.

DPI wishes to thank the author for this engaging report, which examines the ever-changing dynamic in Turkey and the subsequent effect on a possible resolution to the Kurdish question. The views and opinions expressed in the report remain those of the author and do not necessarily reflect the official position of DPI.

Yours Sincerely,

Kerim Yıldız

Chief Executive Officer

Democratic Progress Institute

POLITICAL ACTORS IN THE CONTEXT OF THE KURDISH PROBLEM AND NEW OPPORTUNITIES FOR A POLITICS OF PEACE

Ali Bayramoğlu

I. INTRODUCTION

In the aftermath of the local elections of 31 March and 24 June 2019, politics in Turkey appear to have entered a calmer, more stable phase compared to the turbulence of the previous period. A new meaning is inherent in this general calming down. There are a few constituent elements of this new balance that should be highlighted:

■ The first relates to the main fault lines of Turkey's politics. In contrast to the polarising and antagonistic politics represented by AK Party and MHP, actors of the opposition offer an alternative which distances itself from a belligerent discourse and identity politics and attempts to create and represent a societal centre. This fact, in itself, enriches and deepens political discussions, and alters their course.

■ Another important input is the presence of those actors who are announcing their entry into politics as part of new political parties. Ali Babacan, responsible for much of AK Party's successful economic policies, is founding a political party with the support of Abdullah Gül. Ahmet Davutoğlu announced the forming of yet another political party. These formations have the power to affect the structure and definitions of the conservative sphere.

■ The third element is related to the Kurdish issue, which has become a determining factor for both the ruling bloc and the opposition parties. While the ruling bloc has built its authoritarian policies on the Kurdish danger and implicit discrimination, the opposition parties, with the exception of IYI Party, have reached out for the Kurdish electorate, adopted a return to politics vis-à-vis the Kurdish problem, and opposed the current authoritarian attitude. In other words,

the Kurdish problem is among the most important policy areas for both current political actors and the emerging political parties.

■ This indicates that the connections between the Kurdish issue and other political processes will increase in the near future.

These promising developments show that the resolution of the Kurdish problem will depend as much on the new differentiations of Turkey's domestic politics as on the developments in Syria.

II. THE RULING BLOC: AK PARTY AND THE PEOPLE'S ALLIANCE

After 2015, the Kurdish problem and the harsh Kurdish policy in response became a unifying element of the AK Party and the People's Alliance. Combined with other factors, however, the same issue became a considerable political predicament to these actors. The Kurdish electorate played a huge role in AK Party's loss of votes in the West and in the Mediterranean in the 31 March elections. In Istanbul, the most important city, this influence was decisive.

Following the loss of votes, it was expected that the AK Party would undergo some revisions. These expectations can be grouped under three headings:

■ Firstly, there was an expectation that the AK Party would ease its harsh Kurdish policy. Even though it became obvious that its authoritarian policies, its securitarian approach, and its discriminatory discourse, especially with regards to the Kurdish issue, was costing the AK Party votes, and that the Kurdish votes migrating to CHP were decisive in the Istanbul election, the ruling party didn't revise its policies in this matter. Indeed, it made gestures in quite the opposite direction. Four months after the elections, elected HDP mayors in Kurdish metropolises were removed from office, and governors of these cities became the government-appointed trustees of the municipalities as well. There was a symbolic significance in the fact that this act was made possible through a legal amendment, which was enforced through a statutory decree that was passed during the state of emergency.

■ The second expectation was that the arbitrary judiciary policies would be toned down. It was thought that imprisoned former HDP MPs, writers such as Ahmet Altan and Nazlı Ilıcak, and civil society representatives like Osman Kavala would be released, or at least that steps in this direction would be taken. Contrary to expectations, in the new judicial reform draft, the Execution Law regulations

which would have enabled this change were not included. Instead, the current policies became even more entrenched. Former chair of HDP Demirtaş, one of the symbolic names of the Kurdish movement, was waiting to be released as he had served his time in pre-trial detention; however, he was arrested due to allegations stipulating that he was responsible for the Kobani incidents which occurred from 6-8 October 2013. This arrest was unlawful. The new accusation and prosecution were part of the already adjudged primary case; however, it was hastily turned into a separate file in order to create a reason for his continued arrest. In other words, Demirtaş was arrested a second time for an act he had already been prosecuted and served a sentence for. A statement given by the president one day after this arrest made clear that the arrest had to do with the wishes and will of the ruling power:

“If you’re looking for the killers in this country, you don’t have to look far. They have infiltrated even the Parliament. They call people to the streets and kill 53 of our children in Diyarbakir – our people, our society won’t forget that they did this. We will keep an eye on this situation till the end. We cannot let them go...”⁽¹⁾

■ The third expectation was that the AK Party would reconsider the existence and benefits of the People’s Alliance. The People’s Alliance was essentially an anti-Kurdish alliance, and the changes in voting patterns in the last elections showed that it was costing the AK Party considerable support. In a previous assessment, we made the following observations:

“The election results seem to demonstrate that the People’s Alliance formed with MHP has harmed AK Party. Studies on the provincial general council’s votes, which are based not on mayoral candidates but on political parties, show that of the 51.6% of the total votes AK Party and MHP have received, 13-14% come from the MHP constituency whereas 37-38% come from AK Party’s constituency. Accordingly, AK Party has declined even beneath 40%, which was its average percentage in local elections. It appears that in some constituencies, AK Party’s supporters have gone over to MHP.”⁽²⁾

(1) This repetition which comes after 25 years is interesting: In February 1994, then-Chief of Staff Doğan Güreş said of DEP (the Kurdish party of the period) MPs in the Parliament: “There is no need to look for bandits in Be-kaa. Unfortunately, some of them are under the roof of the Grand Assembly.” On 2 March 1994, 6 DEP MPs were stripped of their parliamentary immunity. They were forcibly arrested at the entrance of the Parliament, and sent to prison. This incident became a significant and symbolic turning point in the history of the Kurdish issue.

(2) https://www.democraticprogress.org/wp-content/uploads/2019/09/DPI_Ali-Bayramoglu-Assessment.pdf

In this framework, it would have been rational for the AK Party to behave in a way which indicated recognition of this defeat, and adopt a new, more moderate strategy. Defying expectations once again, both the MHP and the AK Party took ownership of the alliance even after the elections and confirmed that they still stood by its political sensibilities. It is important to note that even though he was not a coalition member, the strategy of the MHP chairman, Devlet Bahçeli to give public statements concerning all crucial executive issues and to speak about the future engagements of the alliance using the state's own discourse.

In brief, not only did Erdoğan's harsh Kurdish policy not change after the election, it became more entrenched.

1. THE ECONOMY AND FOREIGN POLICY, WITH REGARD TO THE KURDISH POLICY

No other, equally pressing issues are on the table which has the power to force AK Party to undergo a revision.

Analysing the fragile state of Turkey's economy, which is the Achilles heel of AK Party, we observe that in the context of recent international developments and the abundance of markets' liquidity, the country's economy is able to find new resources, and the TRY-USD rate is stable despite Ankara's policy of lowering interest rates. In terms of the private sector's external debt, this situation provides relative stability to the economy vis-à-vis the banking sector and macro balances. Even Turkey's military operation in Syria has not upset this balance in terms of the market. Economic and sanctions of any other form against Turkey might pose a risk to Ankara. However, it is just as likely that such a crisis would be met with the negative reactions by nationalists, and further consolidate the ruling power's position.

Another critical issue is the state of affairs in Turkey's foreign policy. There are three groups of political relations we must focus on.

RELATIONS IN THE MIDDLE EAST

The relations in question concern two branches: one concerning Syria in its entirety, the other focusing solely on Eastern Syria.

Ankara's position on the discussions about the future of Syria are along common Russia-Iran-Turkey lines, and changes according to the stress on a unitary state, with regards to Kurdish control. As such, there is a certain balance in this respect with Russia, Iran and Syria.

The area controlled by PYD in Eastern Syria, which Turkey defines as the Kurdish problem and even danger, forces the US's hand with regards to the equal need it has for both Turkey and PYD, and its relations with both. In this framework, there are two aspects surrounding the debate about the "security corridor", no matter what protestations are made. One function is to satisfy PYD, to secure its sovereign zone, and to express the Turkey-PYD contact through the US. In early October, following the Trump- Erdoğan meeting, the US's efforts to remove its troops from the Turkish border, and Trump's apparent wish to withdraw from Syria resurfaced. The withdrawal of the US from the region triggered the beginning of a Turkish-Kurdish war in Syria. Turkey began, by force, its attempt to create the security corridor it had asked for, and this time on its own terms. This has upset all balances and made things even more unpredictable.

This operation signals an end to the possibility of there being an indirect conciliation between Turkey and the PYD in Syria regarding the Kurdish problem, and its resolution opportunities. Ankara believes that it can intervene and gain control of the wide area under PYD control by means of a military operation. Its plan is not only to remove the PYD from this 480 by 30 km area, but also to place the Syrian refugees in this zone. This would mean a demographic transformation of the area, or in other words, it would become less Kurdish and more Arabized. Acts, such as appointing a district governor to Afrin and opening a YÖK (Turkish Council of Higher Education) controlled university, indicate Turkey's desire to establish its own tutelage over the region. Through this, Ankara intends to burn the bridges between the Kurds in Syria and the Kurds in Turkey, and to weaken the PYD in the region, and even to the South - also asking for the responsibility of the ISIS camps, where 100.000 people are currently residing. Thanks to Trump's noncommittal and contradictory attitude and to the indirect support of Russia and Iran, Erdoğan seems to have found the right time to push through his own plans. However, there are inherent risks to these acts. Among these risks are the revival of ISIS, its targeting of Turkey, having all non-Trump elements of the US, as well as Britain and the EU against Turkey, facing sanctions, becoming isolated and being pushed even more into the arms of Russia and Iran.

Erdoğan's military activism has to do with politics at the domestic levels, as well. Politically, Erdoğan cares very much about doing what no one else can: opposing the US and other powers if necessary, behaving as a superpower and being the actor behind all of it. As his domestic support diminishes, the only thing left for Erdoğan to do is to win the support of the MHP and other nationalists.

This, in turn, requires an entrenchment of his polarising policies, and to centre those policies around the military operation, the matter of state survival, and the Kurdish issue. It is obvious that Erdoğan intends to fortify his image as a leader who staunchly challenges everyone else, and to raise support for his own camp.

Relations with the US: Prior to the military operation, these relations had just overcome the crucial S-400 crisis. The current reactions of the Pentagon, the Department of State, the Republican Party and the Democratic Party show that a new crisis might emerge.

Relations with the EU: Prior to the military operation, relations between Turkey and the EU were on a new track, now these expectations have mutually altered. The Syrian refugee problem is currently the main axis of this relationship, and as long as security issues continue to dominate, any pressure applied by the EU will decrease in significance and shift the dynamic of the relationship. The military operation partially threatens this balance.

Despite partial crises and various ups and downs, this economic and foreign policy outlook at the present time does not indicate instability for the ruling power.

2. In the framework of the current system, Erdoğan has no other option than trying to win the presidential election through MHP's and the nationalist electorate's support. This is mainly due to this that things will go on as they are with regard to the People's Alliance and the Kurdish issue.

III. THE OPPOSITION AND STRUCTURAL CHANGES IN THE POLITICAL SPECTRUM

Turkey's political spectrum is undergoing a structural change thanks to the pressure of the political and constitutional developments of the recent past, and also because of the shifting axes of its main conflicts. As such the role of the political opposition, which is currently undergoing a restructuring, becomes more important with each passing day. In other words, while the attitude and structure of the ruling bloc has remained largely unchanged, it's quite the opposite where the opposition is concerned. A dynamic change is sweeping through the opposition bloc. It appears that the opposition bloc, with all its actors and differences, but more crucially its commonalities, will play a crucial role in Turkey's political restructuring. Moreover, the balance of power between the ruling bloc and the opposition seems to have evened out: the actors of the opposition prove a stronger morale.

Before looking at the attitudes of the opposition's political actors, and their approaches to the Kurdish issue, let us first define this newly emerging oppositional sphere.

As in the past, today's opposition in Turkey cannot just be defined in terms of a political layer where non-ruling and oppositional political actors of various shades lie in a heap. More than an amorphous entity, the political opposition is a political sphere significant and meaningful, one which is formed around the shared commonalities among various political actors, and one which amounts to more than the individual value of these political entities. CHP, IYI Party, SP, HDP and the other opposition parties form a bloc, stand wherever they exactly may, using whatever tools they may have; both together and with their individual electoral alliances. This bloc is both different from and more significant than its individual constituents; that is, the opposition parties which form it, in both the power it wields and its manner of politics.

There are two reasons behind this development. The first is this: The monopolisation and arbitrariness of the ruling party's political model, the continued deterioration of democracy, and a loss of the feeling of justice have all contributed to making the defeat and replacement of this dominant political structure the primary aim of almost all of the opposition parties. Indeed, in the last local elections, this consideration has shaped the strategies of such diverse parties as IYI Party, SP and HDP, and various direct and indirect alliances as well as common goals have risen out of it.

The second reason has to do with regulations in the new constitutional order which encourage polarisation. In this new order, the determining political contest is the two-round presidential election, in which the president, who controls the executive as well as having considerable power over other constitutional organs of the state, is elected. This electoral system presupposes that either the candidate with the most votes in the first round makes it to the second round, or a system of alliances emerges against a very strong candidate in the first round, thereby dividing all political powers in two. This procedure is based on the idea of the power of the majority. As the 23 June election shows, these two factors are reformulating both the political realm and the relations between politics and society, positing an "alliance of electorates" as well as a "politics of alliances". Indeed, in the last five years the political arena of the country has been shaped by political alliances of both the ruling bloc and the opposition.

Also, since 2013-14, the opposition bloc has been expanding both in terms of its popular base and political parties. The political mass of this bloc has increased in the last five years: from 40% of the country's electorate to approximately 50%, and continues to be on the rise.

This increase highlights several important lessons about the qualities of the opposition bloc as well as the new formulation of the political spectrum. Firstly, this increase goes beyond Turkey's 40-60% political divide of left-right and cultural identity-based politics; it has to do with a new political divide, one which is about the way politics are conducted. In addition to the cultural divide there is now a political polarisation in which both poles are heterogeneous in themselves in terms of identity and ideological tendencies. The opposition bloc is defined to a large extent by this new criterion. It is possible to say that the path to political normalization lies here. At the same time, two new centre-conservative parties, to be founded by Ahmet Davutoğlu and Ali Babacan, are soon going to become part of this bloc. Statements made by both men as they left AK Party show that not only will their parties be alternatives and rivals to AK Party, but that they also intend to be the major conservative player of the opposition bloc. Indeed, this is an unavoidable fact both because of their political stance and the necessities imposed by the alliances.

There are several diverse causes behind the expansion of the opposition bloc, ranging from the economic crisis to a demand for stability and re-establishing a centre against the poles described above. Most importantly, however, this picture indicates that there are sociological shifts in Turkey which are wide-ranging and on the rise. It is a quantitative as well as qualitative shift as more and more groups split from the ruling bloc and its supporters, and the critical threshold is about to be passed.

Another thing that needs to be underlined is that the more the opposition bloc expands, the more heterogeneous and multipartite it becomes. This is because new political parties and emerging actors increase in number as the search for a new politics, and objections to the ruling power intensify. For instance, two parties in the opposition bloc, IYI Party and HDP have an electoral base of 7% and 11% respectively, and in terms of politics, they seem to be the two most diametrically opposed parties. At first, the composition of the opposition bloc seems to be fragmented and full of opposing points of view; as such, there are doubtless problems inherent to organizing and unifying the opposition bloc. However, thanks to this same composition, relations between political parties now must include negotiations, bargaining and compromises - all of which have been lack-

ing in Turkey's politics until now. Related to this is the new political reality of individual alliances among voters before the ballot box, which is also a new political reality for Turkey, and which contributes to clearing up the path of politics during deadlocks. The elections of 31 March and 23 June are both instances to this new fact, and a new model of behaviour for political parties. These organised or spontaneous alliances feed into the shared sensibilities of the electorate, thus forming bridges among the various political parties of the opposition. For instance, in the election campaign for the 31 March and 24 June elections, Mayor of Istanbul Metropolitan Municipality İmamoğlu adopted a discourse focused on commonalities, shared values, and compromise rather than conflict. As such, he reached out to more than just the supporting base of his own political party and activated a common sensibility both across and beyond parties. The success of his approach, in turn, invited other political parties, for instance the CHP, to also adopt such a discourse. Following this model the new political parties to be founded by Davutoğlu and Babacan, may be based on solving problems rather than being centred around political alignments in the traditional sense. All developments and possibilities indicate that the opposition bloc is now capable of creating an all-encompassing politics.

CHP'S NEW DISCOURSE AND KURDISH POLICY

In the last local elections, the CHP garnered over 30% of the total votes. This was a historic success for the party. It is important to highlight that this success accompanied a change in discourse. There are two factors behind this change.

The first factor is undoubtedly the local elections – both the run-up campaign, and the results. Before the elections and during the campaign, CHP chair Kılıçdaroğlu took a step back and asked the party HQ to do the same, allowing the candidates to shine on their own right. He was most likely hoping to establish new cooperation regarding the relations between politics and society. These connections were indeed created. The attempt was successful because candidates and local party branches, especially those in Istanbul, adopted an anti-conflict approach and focused on shared values rather than “othering” individuals or groups. This discourse, went beyond the traditional practices of the CHP, and made inroads in its state-oriented, conservative ranks. It strengthened Kılıçdaroğlu's hand against the nationalists in the party, and even transformed him. Figures such as the Mayor of Istanbul Metropolitan Mu-

nicipality Ekrem İmamoğlu and CHP's Istanbul provincial chairman stood by their attitudes which is contrary to the traditional structure and mentality of the CHP. They began to see the results of this attitude, too. Indeed, the political power and energy generated by the election results and the subsequent newly established connections between society, politics and hope affected the political discourse of the CHP HQ once again in a brief period. Another post-election strategy adopted by new actors such as İmamoğlu and Kaftancıoğlu was not to let politics be determined by an ideological discourse but to shape it through actual, concrete matters and instances, new suggestions, and through building new bridges. They questioned the status quo, made bold decisions, and continue to efficiently combat injustice by doing the right thing themselves. Their governance is different from what came before, their political language is transformed, and they are active with regard to the Kurdish problem, as İmamoğlu's Diyarbakir visit shows. Compromising, and reconstructing the centre, transparency, democracy, freedom and a system composed of autonomous elements are the fundamental components of a new political paradigm that is the product of this new era. Adopting all these aspects, these new actors redefine the CHP and its meaning for the public. As such, CHP's political force is on the rise on the peripheries more so than it is in the centre.

The second factor is that the politics of alliance is the determining element of this new constitutional order. Therefore, it is very difficult for the CHP to succeed without forming alliances with the Kurds and securing their electoral support. Indeed, even though there was no direct relationship between the CHP and the HDP during the elections due to the anti-Kurdish stance of CHP's alliance partner the IYI Party, the HDP electorate supported the CHP and İmamoğlu in the ballot box, which proved to be decisive. The relative independence of HDP's electorate regarding its party, its contrarian tendencies and its 10% voting strength seem to have prompted the CHP HQ to reconsider its attitude, and discourse.

This was most evident in the way the CHP began to change its previously irrevocable stance after the urban trench warfare events of 2015. Although the CHP actively moved away from the anti-Kurdish alliance it became an indirect part of it by removing the parliamentary immunity of HDP MPs and thus enabling their arrest. There is now a growing tendency among CHP ranks to look favourably on entering dialogue with the Kurds, and of talking about the Kurdish issue in terms of politics. They also publicly speak out against the injustices and oppression of Kurdish actors, making a stand for arrested MPs, and searching for new solutions.

NEW PARTIES AND THE DIVIDE IN CONSERVATIVE RANKS

All political and sociological indicators of recent times show that the growing authoritarianism of the ruling party and its converging discourse with the MHP have had a significant effect on electoral behaviour as well as the political spectrum. One of the crucial results of this situation is that the traditionally multipartite and multi-layered conservative sphere within society has been restricted for some time now to a monolithic and uniform political representation. As mobility diminishes, the conservative sphere creates centrifugal forces of its own, disgruntled and mobile in political outlook. There are new class-based and cultural fractures in the conservative political sphere. In the aftermath of the local elections, these new demands and the sense of discontent are clearing the path to new opportunities in representation. To wit, Babacan and Davutoğlu, iconic personalities from the AK Party's past, are re-emerging in new political formations. These figures are demanding freedoms, transparency in governance and the rule of law, and are endeavouring to recalibrate both the societal centre and the conservative sphere. It is evident that as soon as they form their parties, a new dynamism and energy will sweep through politics.

As such, three developments appear to be likely: 1. AK Party's discursive and actual control over the conservative political sphere will become weaker. 2. The conservative electorate will become fragmented, and resume its heterogeneous composition. 3. Conservative or centrist politics will redefine itself in terms of Turkey's new dynamics, problems and zeitgeist. Accordingly, the new axes of conservative politics are likely to be as follows: the authoritarian outlook represented by AK Party and MHP, which is identitarian or centred around one single identity; and the liberal outlook which embraces diversity and synthesis.

ALİ BABACAN

Babacan is the architect of the rationalisation of Turkey's economy, its compatibility with the market economy and its autonomy from both politics and politicians in the country's recent history. He enjoys both national and international credibility for his achievements, specifically with the economy, has a clean profile with regard to other political issues and is supported by Gül, a popular public figure. As such, his public support is not just limited to the conservative sections of society.

Indeed, in all of his interviews and statements, Babacan seems to imply that his political party will be a liberal-centrist party. It is highly likely that in confrontation with the AK Party of the past, Babacan's party will not only pursue a policy of synthesis, but will even be a party of unity itself, representing diverse tendencies within the

society. This political party is not likely to be a leader-oriented party. There are two reasons for this. Firstly, Ali Babacan's style is not that of the charismatic leader but rather, an economy-oriented one. The second reason is the presence of Abdullah Gül. He is a politician who has brought many of those figures around Babacan into politics himself, and as such, enjoys a high position in the spiritual, and symbolic hierarchy. These two figures may initiate a collectivist manner of governance and speaking in a new political party. Time will show Gül's exact position in such a political party. Still, it wouldn't be surprising for him to act as a coordinator, mediator and rational expert in the background, and to become a presidential candidate at some point. If that happens, he would be the prominent, public-facing face of a shared leadership. Even though this style of leadership may be difficult in a society with a tradition of charismatic leaders, paradoxically, it might also be perceived as the new and efficient instrument of a new political stance, considering the backlash against the current hegemony of the charismatic leadership model.

In his interviews Babacan states that they focus on three priorities. These are fixing the economy, standing up for the rule of law and resolving the Kurdish issue through democratic means. Since Babacan has said that the Kurdish problem is the most important and the most difficult issue for them, it is likely that one of the party's founding policies will centre around this problem. There are no actual clues yet to what their approach to the Kurdish problem will be. It appears that the first choice for Babacan and his colleagues will be to focus on strengthening local governments and EU norms. Babacan's potential colleagues are important figures with regard to the Kurdish issue. Former Minister of the Interior and Deputy Prime Minister Beşir Atalay is a prominent political figure in the democratization process, the solution of the Kurdish issue and the resolution process in general. Sadullah Engin is an equally significant leading figure in the democratization of the state and of resolving the Kurdish question at a political level.

AHMET DAVUTOĞLU

Davutoğlu's most important characteristics are his powerful political ideas as well as his personality. Indeed, these are among the most important reasons for the refusal of Babacan and his colleagues to include him among their ranks despite Davutoğlu's request. There is no doubt that compared to Babacan, Davutoğlu's name has much more baggage and negative connotations attached to it. Notwithstanding his occasional objections and resistance, Davutoğlu was at the helm of both the AK Party and the government during the transition from the party's "opening" period to its

authoritarian phase. Due to the Syria policy, the refugee problem, and the authoritarian state practices in the Kobani and urban warfare incidents, diverse sections of society, such as the seculars and the Kurds, have negative impressions of Davutoğlu. The references to his new political party lay in Davutoğlu's resignation speech as he left the AK Party. Three things emerged from this speech:

- Standing among former AK Party MPs and branch members as he spoke, he indicated that theirs was going to be organized team politics. He strongly indicated this during the press statement. The following resignations of AK Party MPs gave further credence to this idea and showed that Davutoğlu holds a certain degree of influence in AK Party, even if the precise amount of it is yet unknown.

- When Davutoğlu said that they had to resign from AK Party because their warnings went unheeded, were met with accusations of betrayal and attempts at discharge, and because the leadership was on the wrong path, from which there was no changing their course, he was underlining his belonging and loyalty to the AK Party in its first incarnation. He was implying that his new party would be guided by the objections of the conservatives, the dynamism of the youth, the social and class-based transformation and new requests that are being formulated in this framework. As such, it would not be wrong state that Davutoğlu and his team are planning to form a political party that will serve as a conservative umbrella for a variety of sections and positions.

- The backbone of their politics would be a liberal, civilian, rational outlook based on the synthesis of local and universal values. In terms of political principles, he focused on the following: human rights, freedoms, democratic constitutional order, democratic state of law, merit, competency, free market and competition, peaceful politics and openness to the rest of the world, and Turkey.

Regarding his approach to the Kurdish issue, it is likely that Davutoğlu is willing to go beyond what he did as Prime Minister. According to his officers, strengthening local governments and establishing dialogue with the HDP and the Kurds are important issues for Davutoğlu.

IV. CONCLUSION: NEW OPPORTUNITIES FOR POLITICS AND ALLIANCES

The most formative element with regard to the political balances and competition will be the new electoral system and the need for alliances, as we previously stated. Once the presidential election is on the horizon, the alliances will split in two groups, namely

the ruling bloc and the opposition bloc. Their approach to the Kurdish problem is likely to be the decisive factor.

In the context of this split and reshuffling of political cards, a number of things need to be highlighted about the IYI Party. Although the party is among the opposition ranks, it is also known for its anti-Kurdish attitude. It represents the nationalists in Western cities as well as conservatives with a secular lifestyles. However, these sections will be represented by Babacan and Davutoğlu from now on. Therefore, it wouldn't be surprising for the IYI Party or a group within it to approach the People's Alliance at one point. Indeed, the actors of the People's Alliance are already expecting this, and the AK Party is particularly looking forward to it. The votes of the AKP-MHP duo are diminishing day by day, and Erdoğan needs other bases of support to remain president.

Indeed, according to a report published by the Istanbul-based Social Influence Research Center, which assesses data from 6 different polling companies, the support for the People's Alliance has fallen below 50%, averaging at 47,8%. "According to the results of Ada Research, Erdoğan's potential vote for the next presidential election ranks at 39,1%, and the AK Party's, at 37,5%. According to the June data of TEAM, support for Erdoğan is at 41%. Another set of data indicates similar findings: according to the Metropoll research results, those who supported Erdoğan's presidency fell from 53,1% in August 2018 to 44% in August 2019.⁽⁴⁾ An important remark in this matter was made by Bekir Ağrıdır, who is the director general of KONDA, Turkey's most prestigious and credible polling company, based on their monthly research: "AKP is at the lowest point of its core support. As AK Party's influence in the ruling bloc diminishes, MHP's influence relatively rises."⁽⁵⁾

It must be noted that the debate surrounding early elections in Turkey is connected to such reshufflings in the alliances. As soon as Erdoğan feels that he has gained enough support, and the IYI Party is willing to back him, he is certainly prepared to make some concessions in order to satisfy IYI Party and then call for snap elections.

As a closing remark, the Kurdish issue will continue to increasingly become the main determining element of the political spectrum. It is good for the political system that the rising opposition bloc and its supporting base is strongly embracing the idea of a political resolution. In other words, resolution policies and attempts have to recognize these balances and the new actors.

(4) <https://t24.com.tr/haber/6-farkli-anket-sirketi-cumhur-ittifaki-nin-oyunu-yuzde-50-nin-altinda-gosterdi-mhp-li-secmenin-erdogan-a-destegi-2-5-kat-dustu,841923>

(5) <https://t24.com.tr/haber/siyasette-yeni-olasiliklar-degis-en-dengeler,841845>

This project is co funded by:

Norwegian Ministry
of Foreign Affairs

Ministry of Foreign Affairs of the
Netherlands

Rialtas na hEireann
Government of Ireland

Kürt Sorunu Bağlamında Siyasi Aktörler ve Barış Siyasetine Dair Yeni Pistler

EKİM 2019

Ali Bayramoğlu

İÇİNDEKİLER

Önsöz	24
Kürt sorunu bağlamında siyasi aktörler ve barış siyasetine dair yeni pistler	26
■ I. Giriş	26
■ II. İktidar cenahı: AK Parti ve Cumhuriyet İttifakı	27
■ III. Muhalif alan ve siyasi yelpazede yapısal değişiklikler	30
• CHP yeni söylemi ve Kürt yaklaşımı	33
• Yeni partiler ve muhafazakar kesim ayrışması	34
Ali Babacan	
Ahmet Davutoğlu	
■ IV. Sonuç: Siyasette ve ittifaklarda yeni ihtimaller	37

ÖNSÖZ

Aşağıdaki analiz Türkiyeli gazeteci, yazar ve siyaset yorumcusu Ali Bayramoğlu'na aittir.

Bayramoğlu, Türkiye'nin yeni siyasi durumunu iktidar partisi AK Parti'de yaşananlar ve muhalefet bloğunda gerçekleşen yapısal değişikliklerle bağlantılı olarak ortaya koyuyor. Bu yeni dinamikler, geleneksel ve ideolojik duruşların aksine, öncelikle aktörlerin Kürt meselesine yaklaşımlarını dikkate alarak inceleniyor. Bayramoğlu'na göre muhafazakâr iktidar bloğu giderek otoriter bir tutum alırken, siyasi yelpazenin farklı kesitlerini temsil eden eski ve yeni muhalif aktörler Kürt meselesini tekrar siyasi tartışma alanına çekme yönündeki alternatifleriyle halktan gün geçtikçe daha fazla destek topluyor.

Bayramoğlu analizine AK Parti içinde yaşanan istikrarsızlığın temel sebeplerinin ekonomide ve dış ilişkilerde yaşanan güncel sorunlar olmadığını ifade ederek başlıyor. Muhafazakâr blok içinde yaşanan ayrışmalar partilerin kendilerini tanımladıkları, bildik sol-sağ siyasetine dayanmayan yeni politik bölünmeler yaratıyor. Bayramoğlu'na göre yeni siyaset eksenleri üzerinde bir tarafta kimlik politikalarına dayalı bir siyaset izleyen AK Parti ve MHP'nin olduğu, diğer tarafta ise daha liberal ve farklı tutumları kucaklayan muhalefet

bloğunun olduğu bir ayrım yaşanıyor. Yeni muhalefet bloğunun arkasındaki strateji iktidar partisine karşı ortak bir cephe oluşturmak ve mevcut politik sistemi değiştirmek. Bayramoğlu analizine son seçimlerde CHP söyleminde görülen değişimi ve Ali Babacan ve Ahmet Davutoğlu tarafından kurulmakta olan ve AK Parti'den bir kopuş olarak görülebilecek yeni partileri ayrıntılı bir şekilde anlatarak devam ediyor.

DPI olarak yazara Türkiye'nin değişen dinamiklerini ve bunların müteakiben Kürt meselesinin olası çözümü üzerindeki etkilerini incelediği raporundan dolayı teşekkür ediyoruz. Bu raporda beyan edilen değerlendirme ve görüşler yazarın kendisine aittir ve DPI'nın resmi görüşünü yansıtmaz.

Kerim Yıldız

İcra Kurulu Başkanı

Demokratik Gelişim Enstitüsü

KÜRT SORUNU BAĞLAMINDA SİYASİ AKTÖRLER VE BARIŞ SİYASETİNE DAİR YENİ PİSTLER

Ali Bayramoğlu

I. GİRİŞ

31 Mart- 24 Haziran 2019 yerel yönetim seçimleri sonrası, Türkiye'deki aşırı dalgalı siyasi denizin nispeten sakinleştiğini söylemek mümkün. Bu sakinleşme yeni bir durumu da ifade etmektedir. Yeni denge içinde bir kaç belirleyici hususun altını çizmekte yarar var:

■ Bunların ilki ülkedeki ana siyasi ayrışma ekseninde ortaya çıkan bir unsurdur. AKP ve MHP'nin temsil ettiği kutuplaşmacı-çatışmacı siyasi anlayışın karşısına, muhalif aktörlerde bir ortak payda halini alan çatışma söylemine ve kimlik siyasetine mesafeli durma, toplumsal merkeze oturma ve orayı oluşturma istikametinde bir siyasi arayış çıkmıştır. Bu, siyasi tartışmaları zenginleştiren, derinleştiren, ana eksenlerini etkileyen bir veridir.

■ Diğer önemli yeni bir girdi siyasi hayata, yeni siyasi partilerle katılacağını açıklayan aktörlerin varlığıdır. AK Parti'nin ekonomi alanındaki başarılarının altına imza atmış Ali Babacan'ın, eski cumhurbaşkanı Abdullah Gül desteğinde kuracağı siyasi parti ile Ahmet Davutoğlu'nun açıkladığı diğer bir siyasi parti, muhafazakar alanın yapısı ve tanımlarını etkileme gücü taşımaktadır.

■ Üçüncü unsur, Kürt meselesinin gerek iktidar bloğu gerek muhalefet partiler grubu bakımından belirleyici bir konu haline gelmesidir. İktidar bloğu otoriter politikalarını Kürt tehlikesi ve zımnı bir ayrımcılık üzerine inşa ederken, (İYİ Parti dışındaki) muhalif partilerde Kürt seçmeniyle temas, Kürt sorununda siyasete dönüş, otoriter tutuma tavır alma öne çıkan ortak öğelerdir. Diğer ifadeyle Kürt sorunu hali hazırda mevcut siyasi aktörlerin ve kurulacak siyasi partilerin en önemli politika kalemleri arasında yer almaktadır. Bu durum ise, siyasi hayatta Kürt meselesi ile siyasi süreçler arasında yeni temaslara ilişkin muhtemel pistlere işaret etmektedir.

Bu umut verici gelişmeler, Kürt sorununun çözüm istikametinde alacağı yolu, Suriye'deki gelişmeler kadar, yeni dengeler çerçevesinde iç siyasetteki siyasi farklılaşmaların şekillendireceğini göstermektedir.

II. İKTİDAR CENAHİ: AK PARTİ VE CUMHUR İTTİFAKI

2015 sonrası gerek AK Parti'nin gerek cumhur ittifakının yapıştırıcı Kürt sorunu ve keskin bir Kürt politikası unsuru oldu. Ancak aynı unsur diğer başka faktörlerle birlikte bu aktörlerin siyasi bakımdan örselenmelerine de yol açtı. Özellikle AK Parti'nin 31 Mart seçimlerinde Batı'da ve Akdeniz'de büyük metropollerde yaşadığı oy kaybında Kürt seçmenin tavrı hatırı sayılır bir rol oynadı. En kritik kent olan İstanbul'da ise bu rol belirleyici oldu.

AK Parti'nin yaşadığı oy kaybını dikkate alarak kimi revizyonlara gitmesi beklentiler arasındaydı. Üç beklenti bulunuyordu.

■ İlk beklenti Kürt politikasındaki sert tutumunu esnetmesiydi. Otoriter politikaların, özellikle Kürt meselesindeki güvenlikçi tavrın, ayrımcı söylemin açık bir şekilde AK Parti'ye oy kaybettirdiği, CHP'ye giden Kürt oylarının İstanbul seçimlerinde belirleyici bir rol oynadığı tüm çıplaklığıyla ortada olmasına rağmen, siyasi iktidar bu konudaki politikalarını gözden geçirmede. Tersine aksi istikamette yeni hamleler yaptı. Seçimlerden 4 ay sonra Kürt metropollerinde seçilmiş HDP'li belediye başkanlarını görevden alarak, yerlerine kayyım olarak o illerin valilerini atadı. Bu işlemin olağanüstü hal döneminde bir kanun hükmünde kararnameyle yapılan bir yasa değişikliği üzerinden gerçekleştirilmesi, simgesel olarak anlamlıydı.

■ İkinci beklenti keyfi yargı politikalarının gevşemesiydi. Tutuklu eski HDP milletvekilleri, Ahmet Altan, Nazlı Ilıcak gibi yazarlar, Osman Kavala gibi sivil toplum temsilcilerinin tahliye edilmeleri yönünde adımlar atılacağı düşünülüyordu. Hazırlanan adalet reformu yasa taslağında bu gevşemeyi sağlayacak İnfaz Kanunu düzenlemeleri beklentilerin aksine yer almadı. Bunun yerine eski politikalarda ısrar, hatta derinleşme görüldü. Kürt hareketinin simge isimlerinden, HDP eski Genel başkanı Demirtaş, cezasının hapiste geçirmesi gereken kısmını tamamlayarak tahliye edilmeyi beklerken, 6-8 Ekim 2013 Kobani olaylarında sorumluluğu gerekçe gösterilerek yeni soruşturma üzerinden tutuklandı. Bu tutuklamanın hukuk sınırlarını aşıyordu. Yeni suçlama ve soruşturma, hükmü verilmiş esas davanın içinde yer alan bir konuyken, tutuklama gerekçesi üretmek için hızla ayrı dosya haline getirildi. Diğer ifadeyle cezasının tamamladığı bir konudan ikinci kez tutuklandı ve adli işleme uğradı. Nitekim, bu tutuklamanın

siyasi iktidarın arzusu ve iradesiyle yakından ilgisi olduğu cumhurbaşkanının, tutuklama kararından bir gün sonra, bu konuda yaptığı şu açıklamayla siyasi olarak kanıtlanmış bulunuyordu:

“Bu ülkede katil aranıyorsa bunların adresini aramaya gerek yok. Bunlar, parlamentoya kadar sızmışlar. Sokağa insanları çağırıp ondan sonra Diyarbakır’da 53 evladımızı öldürenleri bu millet unutmuyor ve unutmayacaktır da. Sonuna kadar bu işin takipçisiyiz, takipçisi olacağız. Bunları bırakamayız...”⁽¹⁾

■ Üçüncü beklenti AK Parti’nin Cumhur İttifakı’nın varlığı ve faydasını gözden geçirmesiydi. “Anti-Kürt bir ittifak” sayılabilecek Cumhur İttifakı’nın, seçmen kaymaları bakımından AK Parti’nin aleyhine bir seyir izlediği, son seçimlerin tüm verileriyle ortadaydı. Daha önceki değerlendirmede de bu konunun altını özellikle şu cümlelerle çizmiştik:

“AK Parti seçim sonuçlarına göre MHP’yle kurduğu Cumhur ittifakından da zararlı çıkmıştı. Belediye başkan adaylarını değil, siyasi partileri temel alan Genel İl Meclisi oyları üzerinden yapılan hesaplarda Çalışmalara AK Parti ile MHP’nin Cumhur ittifakı olarak aldıkları toplam yüzde 51,6’lık oyun Bu yüzde 13-14’ün MHP, yüzde 37-38 kısmının ise AK Parti seçmeninden geldiğini göstermektedir. Buna göre AK Parti yüzde 40’lar civarında olan mahalli seçimler oy ortalamasının da altına inmiş bulunmaktadır. Bu tablo AK Parti seçmenin kimi seçim yörelerinde MHP’ye kaydığını göstermektedir”⁽²⁾

Bu çerçevede AK Parti’nin yenilgiyi kabul eder bir tarzda ve hızda olmasa bile, yeni bir stratejiyle ılımlı dönüş yapması rasyonel olarak davranış olurdu. Yine beklentilerin tersine, bu ittifak seçimlerden sonra gerek MHP gerek AK Parti tarafından tekrar sahiplenildi, ana politik hassasiyeti bir çok kez teyit edildi. Bu bakımından özellikle MHP Genel Başkanı Bahçeli’nin bir koalisyon ortağı olmamasına rağmen tüm kritik yürütme mevzularında kamuoyu önünde devreye girip, ittifakın geleceğiyle ilgili angajmanları adeta bir devlet diliyle tekrarlayan bir strateji izlediğini özellikle belirtmekte fayda var.

(1) Şu tekrerrü 25 yıl aradan sonra dikkat çekicidir: Şubat 1994 tarihinde dönemin Genelkurmay Başkanı Doğan Güreş, TBMM’deki o dönemin Kürt partisi DEP’li milletvekillerini kastederek, “Eşkıyayı Bekaa’da aramaya gerek yok. Maalesef bunların bir kısmı Yüce Meclis’in çatısı altındadır” demişti. 2 Mart 1994 günü 6 DEP’li milletvekillerinin dokunulmazlıkları kaldırıldı. Meclis çıkışında yaka paça tutuklanarak cezaevine gönderildiler. Bu olay Kürt meselesi tarihinde önemli ve simgesel bir eşik olmuştur.

(2) https://www.democraticprogress.org/wp-content/uploads/2019/09/DPI_Ali-Bayramoglu-Assessment.pdf

Özetle Erdoğan'ın izlediği keskin Kürt politikası, seçimlerden sonra değişmediği gibi, tersine derinleşmiştir.

Bu konuda revizyonu zorlayabilecek diğer unsurlar da yeteri kadar güçlü görünmemektedir

AK Parti'nin aşıl topuğunu oluşturan kırılğan ekonomi yapı açısından bakıldığında, son dönemdeki uluslararası konjonktür, özellikle piyasalardaki likidite bolluğu Türk ekonomisinin yeni kaynaklar bulmasına, Ankara'nın izlediği faiz indirme politikalarına rağmen TL- Dolar dengesinin korumasına imkan vermektedir. Bu durum özel sektörün dış borçları açısından, bankacılık sektörü ve makro dengeler bakımında ekonomiye görece istikrar sağlamaktadır.

Diğer kritik bir husus uzunca süredir, AK Parti'nin izlediği politikalar çerçevesinde Türkiye'nin dış politik dengeleri olarak görünüyor. Ancak bu sahada da dengeler tam olarak AK Parti'nin aleyhine dönmüş değildir. Bu bakımdan üç durumun altı çizilebilir.

ABD'ye ilişkiler: Bu ilişkiler S-400'ler ve güvenli bölge tartışmalarıyla başlayan kritik kriz evresini atlatmış görünmektedir. ABD'nin, bölgede PYD yanında Türkiye olan ihtiyacı ve Trump'ın politik yaklaşımı, Ankara'ya yönelik bir yaptırım, muhtemel ağır bir bunalımı devre dışı bırakmıştır.

AB'yle ilişkiler: Türkiye-AB arasındaki ilişki hattı, karşılıklı beklentilerin kısmi eksen değiştirmesiyle yeni bir dengeye kavuşmuş durumdadır. Suriyeli mülteci sorunu endeksli ilerleyen bu ilişki, güvenlik boyutu yüksek bir istikamet kazandıkça, AB baskısının özgül ağırlığı düşmekte ve Akdeniz'de yaşanan doğalgaz kriziyle ilgili olarak AB'den gelecek yaptırımlar gerçekçi olmaktan çıkmaktadır.

Ortadoğu'daki dengeler: Suriye ve Doğu Suriye olmak üzere bu dengelerin iki boyutu bulunuyor. Doğu Suriye'de PYD'nin denetlediği alan, Türkiye'nin ise Kürt sorunu ve tehlikesi olarak tanımladığı durum, ABD'nin ayrı ayrı Türkiye ve PYD'yle olan ilişkilerine, her ikisine de eşit oranda duyduğu ihtiyaca kilitlenmiş durumda. Yükselen sesler ne olursa olsun, bu çerçevede "güvenlik koridoru" tartışması iki yönlü işlev yerine getiriyor. Bir yandan PYD'yi tatmin eden, onun egemenlik alanını güvence altına alan, bir bakıma ABD üzerinden Türkiye-PYD temasını ifade eden bir işlev görüyor. Öte yandan Türkiye'nin ideolojik söyleminin ve toplumu ikna politikalarının bir taşıyıcısı görevini yerine getiriyor. Güvenli bölge tartışmaları ve konudaki gelişmeler iç siyasette kuvvetle araçlaştırılıyor, ABD'yle, Rusya'yla ilişkiler siyasi gündemin ana maddesi olarak, milliyetçi duruşun taşıyıcısı, anti-Kürt hassasiyetin sürekliliği çerçevesinde kullanılıyor. Suriye'nin geleceğiyle ilgili tartışmalarda ise Ankara hizasını Rusya-İran-Türkiye

hattında ve Kürtlerin denetimi bakımından üniter devlet vurgusuna göre alıyor. Rusya, İran ve Suriye'yle bu açıdan bir denge kurmuş bulunuyor.⁽³⁾

Resme bir bütün olarak bakıldığında AK Parti'nin politikalarını içte alan daraltma, dışta denetim altında tutma olarak tanımlamak mümkün.

Bu noktada iki unsur belirleyici görünüyor.

1. Bu tablonun, kısmi krizlere ve yaşanan iniş çıkışlara rağmen, Türkiye'nin konumu açısından en azından şimdilik bir istikrarsızlık tehdidi taşıyor.
2. Mevcut sistem çerçevesinde, Erdoğan'ın MHP'nin ve milliyetçi oyların desteği üzerinden başkanlık seçimi kazanmayı umma dışında çıkış yolu bulunmaması, gerek cumhur ittifakı gerek Kürt meselesi bakımından siyasi statükoyu koruyan ana faktörü teşkil ediyor.

III. MUHALİF ALAN VE SİYASİ YELPAZEDE YAPISAL DEĞİŞİKLİKLER

Türkiye'de siyasi yelpaze, hem son yılların siyasi ve anayasal gelişmelerinin baskısıyla hem ana çatışma eksenlerinde yaşanan kaymalarla, yapısal bir değişiklik geçiriyor. Bu noktada, yeniden yapılan siyasi muhalefetin oynadığı rol önemi her geçen gün artmaktadır. Diğer bir ifadeyle iktidar cephesinin tutumu ve yapısında büyük bir değişiklik olmamakla birlikte, söz konusu muhalefet olduğu zaman, bu tablo tümüyle değişmektedir. Muhalif alan aktörleriyle, farklılıklarıyla, ancak özellikle ortak paydalarıyla Türkiye siyasi alanının yeniden yapılanmasının merkezi ve taşıyıcı olmaya aday görünmektedir. İktidar-muhalefet arasındaki güç dengesinin eşitlendiğini, moral üstünlüğün muhalif aktörlere geçtiğini göstermektedir.

Muhalif siyasi aktörlerin tutumlarına ve Kürt meselesine bakışlarına değinmeden önce, oluşmakta olan muhalif alanın tanımını yapmakta fayda var.

Türkiye'de bugün muhalefet, dün olduğu gibi, sadece iktidar dışı ve karşıtı farklı siyasi aktörlerin kümelenildiği bir siyasi katman olarak tanımlanamaz. Siyasi muhalefet, aynı zamanda, (hatta amorf bir küme olmaktan daha fazla), muhalif siyasi partiler arasındaki ortak paydalar etrafında oluşan, her bir siyasi aktörün tekil varlığını aşan ve kendi başına anlam taşıyan bir oluşumu, "**siyasi bir alan**

(3) Öcalan ve Kürt tarafının da buna bir itirazının bulunmadığı açıklamalarla biliyoruz.

oluşumunu” ifade etmektedir. CHP, İYİ Parti, SP, HDP ve diğer muhalif partiler, şu ya da bu noktada, şu ya da bu araçla, hep birlikte ve bireysel seçmen ittifaklarıyla bir blok oluşturmaktadır. Bu blok onu oluşturan parçalardan, yani her bir muhalif siyasi partinin tekil varlığından, en azından güç ve siyaset tarzı olarak daha farklı, belki de fazla anlam taşımaktadır.

Bu gelişmenin iki nedeni bulunuyor. **İlki şudur:** Hakim siyasi parti modelinin getirdiği tekelleşme ve keyfileşme, demokrasiye yönelik tahribat, bunun artma riski, adalet duygusunun uğradığı örselenme, hemen tüm muhalif grupların temel siyasi arayışını bu hakim siyasi yapıyı, yenmek, geriletme, ikame etmek haline getirmiştir. Nitekim son yerel seçimlerde İYİ Parti, SP, HDP gibi birbirinden farklı, biriyle çelişen siyasi partilerin temel stratejileri bu istikamette şekillenmiş, bu durum doğrudan ve dolaylı ittifaklar, ortak hedefler üretmiştir. **İkincisi,** yeni anayasal düzenin kutuplaşmayı teşvik eden düzenlemeleriyle ilgilidir. Yeni siyasi düzende belirleyici siyasi yarışma, yürütme gücünü elinde tutan, devletin diğer anayasal organlarıyla ilgili ciddi yetkilere sahip cumhurbaşkanlığına ilişkin iki türlü seçimlerdir. Bu seçim sistemi, ilk turda en çok oy alan iki adayın ikinci turda yarışmasını veya çok güçlü bir aday karşısında birinci turda ortaya çıkacak ve siyasi güçleri iki cepheye ayıracak ittifaklar düzeni öngörmekte, tam anlamıyla çoğunluk gücü ve fikri üzerine oturmaktadır. 23 Haziran seçimlerinin de gösterdiği gibi, bu iki unsur birlikte, gerek siyaset arenasını gerek toplum-siyaset ilişkilerini, **“seçmen ittifaklarına”** ve partiler düzeyinde **“ittifaklar siyaseti”**ne doğru itmektedir. Nitekim ülke son beş yıldır iktidardan muhalefet güçlerine siyasi ittifakların şekillendirdiği bir siyasi arena düzenine sahiptir.

Ayrıca muhalif alan, özellikle 2013-2014’ten yana hem toplumsal düzeyde hem siyasi partiler bakımından sürekli bir genişleme yaşıyor. Bu alanın siyasi hacmi son beş yıl içinde, toplam seçmen üzerinden yüzde 40’lardan yaklaşık yüzde 50’lere ilerlemiş bulunuyor ve bu artış yükselen bir ivmeye sahip.

Söz konusu genişleme, muhalif alanın iç niteliği ve siyasi yelpazenin yeni dokusuyla ilgili olarak da önemli noktalara işaret ediyor. **Öncelikle** bu genişleme, Türkiye’de yüzde 60-40’larda seyreden sağ-sol ve kültürel kimlik eksensiz temel bir siyasi ayrışmanın yanına, siyaset yapma tarzıyla ilgili yeni bir siyasi bölünme üzerinden yaşanmaktadır. Diğer bir ifadeyle, kültürel ayrışmanın yanına, “kimlik ve ideolojik eğilim bakımından kendi içinde heterojen dokulu” siyasi kutuplaşma eklenmekte ve muhalif alanı önemli ölçüde bu yeni girdi tanımlamaktadır. Bu durumun, siyasi normalleşme ipuçlarını barındırdığı söylenebilir. Öte yandan bu alana, Ahmet Davutoğlu ve Ali Babacan’ın kuracağı iki yeni muhafazakar-merkez siyasi parti eklenmek üzeredir. Gerek Davutoğlu gerek Babacan’ın AK Par-

ti'den sinden ayrılırken yaptıkları açıklamalar, kuracakları partinin AK Parti'ye rakip ve alternatif olmak kadar, bu iddiayı muhalefet alanın muhafazakar büyük parçası olarak sürdüreceklerini gösterdi. Kaldı ki, bu, gerek ittifaklar zorunlukları gerekse siyasi duruş bakımından kaçınılmaz durumdur.

Muhalif alanının yaşadığı bu büyümenin ekonomik krize, istikrar arayışına, kutuplar karşısında merkezin yeniden oluşması talebine dayalı birçok farklı nedeni bulunuyor. Ancak asıl önemlisi, bu tablonun, hem niteliksel olarak Türkiye'nin kabarmakta olan ve her geçen büyüme eğilimi gösteren yeni sosyolojik dalgasına işaret etmesi, hem niceliksel olarak iktidar sahasından kopan ve bundan sonra da kopacak parçalarla kritik eşiği geçmek üzere olduğunu göstermesidir.

Altı çizilmesi gereken diğer önemli husus, muhalif alanın genişleme eğilimi gösterdiği oranda heterojen ya da çok parçalı hale gelmesidir. Diğer bir ifadeyle siyaset arayışları ve siyasi iktidara itirazlar arttıkça, yeni kurulan siyasi partilerin, sahaya inen aktörlerin sayısı arttıkça bu nitelik yoğunlaşmaktadır. Aynı alanda, örneğin, İYİ Parti ile HDP, biri yüzde 7 diğeri yüzde 11 seçmen gücüne sahip ve siyasi tutum bakımından tam uzlaşmaz görünen iki siyasi parti buluyor. İlk bakışta parçalı ve karşıt kutuplardan oluşan bu yapı, muhalif alanın organize olması, bütünleşmesi açısından, şüphe yok ki, kimi sorunlar içeriyor. Ancak pratik gösteriyor ki, bunun yanında, aynı yapı, siyasi partiler arasındaki ilişkilere yeni girdiler sağlıyor, (Türk siyasetinin temel eksiği olan) müzakere, pazarlık, uzlaşma gibi imkanlar da sunuyor. Bunu destekleyen, tıkanıdığı anlarda önünü açan, siyasi partilerden bağımsız davranmalarını sağlayan bir diğer önemli unsur da (Türkiye için yeni bir siyasi girdi sayılabilecek) sandık başı, bireysel seçmen ittifaklarıdır. Nitekim 31 Mart ve 23 Haziran seçimlerinin bu bakımdan hem bir örnek hem siyasi partilerin hareket imkanlarına işaret eden bir model oluşturmaktadır. Muhalefet alanında oluşan örgütlü ya da kendiliğinden bu ittifakların, ortak seçmen hassasiyetlerini besleyerek, farklı muhalif siyasi partiler arasında köprü oluşturduğu da söylenebilir. Örneğin İstanbul Belediye Başkanı İmamoğlu'nun, 31 Mart-24 Haziran seçim kampanyaları sırasında, "ortak alanları, değerleri, çatışma yerine uzlaşma arayışını" öne çıkaran söylemiyle kendi siyasi partisinin bir adım önüne geçmesi, partiler ötesi bir ortak seçmen hassasiyetini harekete geçirmiş, siyasi partileri, örneğin CHP'yi bu dile davet eden bir çerçeve oluşturmuştur. Davutoğlu ve Babacan'ın kuracağı yeni siyasi partiler de, siyasi pozisyon merkezli olmaktan çok, kuvvetli sorun çözüm projelerine dayalı, siyaset tarzıyla böyle bir işlevi yerine getirebilir. Tüm gelişmeler ve ihtimaller, açıktır ki, muhalif alanın kuşatıcı bir siyaset üretim zemini olmasına işaret ederler.

CHP YENİ SÖYLEMİ VE KÜRT YAKLAŞIMI

Son yerel yönetim seçimlerinde CHP'nin aldığı yüzde 30'un üzerindeki oy oranı kendisi bakımından tarihsel bir başarı niteliğindedir. Bu başarının bir söylem değişikliğiyle paralel gittiğini belirtmek gerekir. Bu değişikliğin arkasında iki faktör yatıyor.

İlk faktör, şüphe yok ki, kampanyası ve sonuçlarıyla yerel yönetim seçimleridir. Seçimler öncesinde ve kampanya sırasında CHP lideri Kılıçdaroğlu bir adım geri çekilerek ve genel merkezi de geri çekerek, adayların öne çıkması stratejisini izledi. Bu şekilde muhtemelen toplum-siyaset ilişkilerinde yeni bağlar ve köprüler oluşturmayı hedefliyordu. Nitekim bu köprüler kuruldu. Bunu sağlayan adayların, yerel teşkilatların, özellikle İstanbul'dakilerin ürettikleri "çatışma karşıtı, ortak değerlerini vurgulayan, ötekisi olmayan" söylem, ve yaklaşım oldu. CHP'nin geleneksel sınırlarını aşan bu söylem başarılı olduğu oranda, devlet endekli, tutucu yapısında edikler açtı. Kılıçdaroğlu'nun teşkilattaki ulusalcılar karşısında eline güçlendirdi, bizzat onu da etkiledi. Bugün itibarıyla bakıldığında, İstanbul Belediye Başkanı İmamoğlu, CHP İstanbul İl Bakanı Kaftancıoğlu gibi isimler, seçimlerden sonra da CHP'nin geleneksel yapısını ve zihniyetini zorlayan bir tutumu elden bırakmadılar ve bu konuda sonuç almaya başladılar. Nitekim seçim başarısı üzerinden kurulan toplum-siyaset-umut ilişkisinin ürettiği siyasi güç ve enerji CHP Genel Merkezinin siyasi söylemini kısa sürede bir kez daha etkiledi. İmamoğlu ve Kaftancıoğlu yeni aktörlerin seçimlerden sonra benimsediği diğer bir strateji, siyasi iktidarın ideolojik vurgularla değil, somut meselelerle, kanıtli örneklerle, yeni önerilerle, toplum ve siyaset arasındaki yeni köprülerle yapmaları oldu. Bu konularda sorular sorarak, sorgulayarak, cesaretli kararlarla ve hamlelerle yol almaya başladılar. Kötünün ve yanlışın üzerine somut örneklerle gitme, farklı bir yönetim tarzını sergileme, siyasi dili değiştirme, Kürt sorununda (İmamoğlu'nun Diyarbakır ziyaretinde olduğu gibi) ortada olma, tavır alma konusunda etkili bir şekilde ilerliyorlar. Uzlaşa, merkezin yeniden inşası, şeffaflık, demokrasi, özgürlük ve sistemin özerk parçalardan oluşması gibi aranan, belki de oluşan, yeni döneme ait bir siyasi paradigmanın temel unsurlarını içeriyor, yeniyi temsil ediyor, toplum karşısında CHP'yi yeniden tanımlıyorlar. Bu durum, CHP açısından merkezden çok çevrede bir siyasi kuvvet oluşumuna yol açmaya başladı.

İkinci faktör, yeni anayasal düzende ittifak siyasetinin belirleyici olması ve Kürt seçmeni olmadan, Kürtlerle ittifak yapmadan başarılı olmanın CHP bakımından güç olduğu gerçeğidir. Nitekim seçimler esnasında CHP-HDP arasında, CHP'nin

ittifak ortağı İYİ Parti'nin anti-Kürt tutumundan dolayı bir ilişki kurulamasa da, HDP seçmeni, sandık başında CHP'ye ve İmamoğlu'na verdiği destekle seçimin kaderini belirledi. HDP seçmenin partisi karşısında görece özerkliği, özgül ağırlığı, protest tüm eğilimleri içermesi ve yüzde 10 üzerine oturan gücü, CHP genel merkezinin tutumunu ve söylemini gözden geçirmesine yol açmış görünmektedir.

Bunun en önemli göstergesi CHP'nin 2015 Hendek olaylarından sonra aldığı tutumu değiştirmeye başlamasıdır. CHP Kasım 2016'da HDP'li milletvekillerinin tutuklanmasına zemin hazırlayan dokunulmazlıkların kaldırıldığı dönemde dolaylı olarak yer aldığı anti-Kürt ittifakından uzaklaşmıştır. Kürtlerle diyaloga ve Kürt meselesinde yeniden siyasete gönderme yapan tavırlar CHP filizlenmeye başlamıştır. Kürt aktörlere yönelik baskı ve haksızlara yüksek sesle tepki verme, tutuklu milletvekilleriyle ilgili tavrı alma, yeni çözüm projeleri hazırlama bunlar arasında yer alıyor.

YENİ PARTİLER VE MUHAFAZAKAR KESİM AYRIŞMASI

Son dönemlerde tüm siyasi ve sosyolojik göstergeler, iktidar partisinin yaşadığı otoriterleşme sürecinin ve MHP'yle söylem yakınlaşmasının, seçmen eğilimleri ve siyasi yelpaze üzerinde önemli etkilerde bulunduğunu gösteriyor. Bu bakımdan kritik sonuçlardan birisi, geleneksel olarak çok parçalı, çok eğilimli toplumsal muhafazakâr alanın monolitik, tek parçalı bir siyasi temsil dokusu içine hapsolmesi, böyle oldukça hacim daralması yaşamasıdır. Hacim daralması muhafazakâr kesimin kendi içinde memnuniyetsiz, gezgin bir siyasi davranışa sahip merkezkaç güçler üretmesine yol açıyor. Muhafazakâr siyasi saha kendi içinde yeni sınıfsal, kültürel kırılmalar yaşıyor. Yerel seçimler sonrası bu kırılmalar, yeni talepler ve memnuniyetsizlik yeni temsil imkanlarına doğru ilerliyor. Babacan ve Davutoğlu, AK Parti'nin bir dönemine damga vurmuş isimlerin, siyasi bir sesle farklı iddiayla ortaya çıkmaları bu durumun yansıması. Özgürlükler, şeffaf yönetim, hukuk devleti konusunda benzer bir tutum içinde, toplumun merkezini, muhafazakar alanı yenileme arayışına girmiş bulunuyorlar. Bu partilerin kuruldukları andan itibaren, siyasi alana yeni bir enerji ve hareketlilik getirecekleri açıktır. Bu bakımdan şu üç gelişme kuvvetle muhtemel görünüyor: 1. AK Parti'nin muhafazakâr siyasi alan üzerindeki söylemsel ve fiili hegemonyasının kırılması. 2- Muhafazakâr seçmen dokusunun kısmen ayrışıp, geçmişte olduğu gibi daha heterojen bir görünüme kavuşması. 3- Muhafazakâr ya da merkez siyasetin, Türkiye'nin yeni dinamikleri, sorunları ve ruh hali etrafında yeniden

tanımlanması. Bu durumda muhafazakâr alanda siyasetin yeni eksenleri de muhtemelen şu şekilde oluşmaya adaydır: AK Parti ve MHP'nin temsil ettiği kimlikçi ya da tek kimlik merkezli “otoriter bir bakış” ile farklılıklara açık, daha sentezci ve “özgürlükçü bir bakış” ayrışması

ALİ BABACAN

Babacan Türk ekonomisinin rasyonelleşmesinin, piyasa ekonomisiyle uyum halinde çalışmasının, siyaset ve siyasetçi karşısında karşısında özerkliğinin son dönem mimarıdır. Babacan'ın ekonomi konusunda ulusal ve uluslararası bir güvene sahip olması, diğer siyasi konularla ilgili imajının temiz kalması, toplumda ortak kabul gören bir isim olan Gül'den aldığı kuvvet, kendisine yönelik desteği ve kabulü muhafazakar kesimden diğer kesimlere doğru genişletmektedir.

Nitekim Babacan her görüşmesi ve konuşmasında, kuracağı siyasi partinin, liberal bir merkez parti olacağını ima etmektedir. Bu çerçevede, Babacan'ın partisinin, bir dönemin AK Parti'sinden farklı olarak sadece sentez politikaları izleyen değil, yapısı itibarıyla toplumun farklı eğilimlerini bir araya getiren bir sentez partisi olma ihtimali oldukça yüksektir. Bu siyasi parti muhtemelen kuvvetli lider partisi olmayacaktır. Bunun iki nedeni bulunuyor. İlk neden Ali Babacan tarzının karizmatik lider rolüne tam oturmaması ve daha çok ekonomik bir yönetime sahip olmasıdır. Bir diğer neden Abdullah Gül'ün varlığıdır. Gül, Babacan'ın çevresindeki diğer siyasetçilerin bir çoğunu siyasete sokmuş, manevi hiyerarşide üstte bulunan bir kişiliktir. Bu iki unsur yeni siyasi partide, özellikle uygulamada kolektif bir yönetim ve sözcülük tarzını beraberinde getirebilir. Gül'ün bu siyasi partinin neresinde duracağını zaman gösterecektir, ama bununla birlikte, gerideki koordinatör, uzlaştırıcı, rasyonel bilirkişi işlevini üstlenmesi, muhtemelen bir cumhurbaşkanı adayı olması şaşırtıcı olmaz. Bu da onu paylaşılan bir liderliğin bir adım önde duran parçası haline getirir. Böyle bir yönetim tarzı karizmatik lider geleneği olan bir toplumda sıkıntılar yaratabileceği gibi, paradoksal bir şekilde ülkeye hakim lider hegemonyasının yarattığı tepkiler dikkate alınırsa, yeni bir siyasi duruşun, etkili ve yeni aracı olarak algılanabilir.

Babacan konuşmalarında üç önceliklerinin olduğu söylemektedir. Sırasıyla ekonominin toparlanması, hukuk devletinin ayakları üzerine üzerine oturtulması ve Kürt soruna demokratik bir çözüm bulunması. Kürt sorununun en önemli ve en zor meseleleri olduğunu söylemesi, bu sorunun yeni partinin temel politikaları arasında yer alması ihtimalini güçlendirmektedir. Henüz Kürt sorununa yaklaşımlarıyla ilgili ortada somut bir ipucu bulunmasa da, yerel yönetimlerin kıvıncı-

dirilmesi ve AB normları üzerinden yol alma Babacan ve arkadaşlarınınönünde duran ilk seçenek gibi görünmektedir. Babacan'ın birlikte anıldığı siyasetçiler özellikle Kürt meselesi bakımından kuvvetli referanslar taşıyor. Eski içişleri bakanı ve başbakan yardımcısı Beşir Atalay, demokratikleşme süreçlerinin, Kürt meselesinde siyaset fikrinin, çözüm sürecinin önde gelen isimdir. Sadullah Ergin, ülkenin devlet ve haklar düzeninde demokratikleşmenin, Kürt meselesinde siyaset kapısının aralanmasının taşıyıcısı olmuş bir siyasetçidir.

AHMET DAVUTOĞLU

Davutoğlu'nun en önemli özelliğinin kuvvetli siyasi fikirleri ve kişiliği olduğu söylenebilir. Nitekim Babacan ve arkadaşlarının, Davutoğlu'nun talebine rağmen ona partilerinde yer vermemelerinin en önemli nedenleri arasında bu bulunuyor. Davutoğlu şüphe yok ki, Babacan'a nazaran daha yorgun ve olumsuz bagajları olan bir isimdir. AK Parti'nin açılım döneminden otoriter evresine geçişte, bu konudaki kimi itirazlarına ve direncine rağmen AK Parti'nin ve hükümetin dümeninde Davutoğlu bulunuyordu. Suriye politikası, mülteci sorunu, Kobani olayları ve Hendek ayaklanmaları sırasındaki otoriter devlet uygulamaları seküler kesimden Kürtlere kadar Davutoğlu adına olumsuz izler bırakmış görünüyor. Davutoğlu'nun AK Parti'den istifa ederken yaptığı konuşma ne tür siyasi parti kuracağına ipuçlarını içeriyordu. Bu konuşmada öne çıkan üç nokta şunlardı:

■ İstifa açıklaması sırasında yanına aldığı AK Partili eski milletvekilleri ve teşkilat üyeleriyle, bu kez örgütlü bir ekip siyaseti iddiasını ortaya koyuyordu. Hatta basın toplantısı sırasında bu istikamette bir tür gövde gösterisine kalkıştı. Daha sonra gelen AK Parti'den gelen istifalar bunu güçlendirdi ve Davutoğlu'nun AK Parti içindeki (ölçüsü henüz belli olmamakla birlikte) etkisini gösterdi.

■ Davutoğlu, AK Parti'den, yaptıkları uyarılar dikkate alınmadığı, ihanet ve ihraç girişimiyle karşılandığı ve yönetim geri çevrilemez yanlış bir istikamete gittiği için ayrılmak zorunda kaldıklarını söylerken, kuruluş dönemi AK Partisi'ne aidiyet ve sadakatini vurguluyordu. Bir bakıma kendi siyaset zemini ve hedef kitlesinin burası ve burada olduğunu söylüyordu. Muhafazakâr itirazların, bu kesimde alttan gelen gençlik dinamizminin, toplumsal-sınıfsal dönüşümün, bu çerçevede doğan yeni taleplerin, kuracağı yeni partinin taşıyıcısı olacağını ima ediyordu. Davutoğlu ve ekibinin bu durumda, muhafazakâr şemsiye altında farklı kesim ve seslerin yer alacağı bir siyasi parti tasavvuruna sahip olduklarını söylemek yanlış olmaz.

■ Özgürlükçü, sivil, rasyonel, yerel-evrensel değerler sentezine dayanan bir siyaset tanımlı, benimsedikleri ilkelerin ana hatlarını oluşturuyordu. Konuşmasında siyasi ilkeler konusundaki satır başları ise şöyledi: İnsan hakları, özgürlükler, demokratik anayasal sistem, demokratik hukuk devleti, liyakat, ehliyet, serbest piyasa ve rekabet, dünyaya açık barışçıl siyaset ve Türkiye.

Kürt meselesine yaklaşına gelince, Davutoğlu'nun, bu meselede başbakan izlediği tutumdan daha ileri adımlar atmaya hazırlandığı söylenebilir. Yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, HDP ve Kürt kesimle diyalog, Davutoğlu'nun kurmaylarına göre öne çıkacak hususlar arasında bulunuyor.

IV. SONUÇ: ŞİYASETTE VE İTTİFAKLARDA YENİ İHTİMALLER

Siyasi dengeler ve yarışları şekillendirecek en önemli unsur, daha önce de söylendiği gibi, yeni seçim düzeni ve ittifak zorunluluklarıdır. Cumhurbaşkanlığı seçimleri söz konusu olduğu anda ittifaklar, muhalefet ve iktidar grupları olarak ayrışacak ve bu ayrımı temel olarak Kürt sorununu konusundaki hassasiyet belirleyecek gibi görülmektedir.

Bu ayrışmada ve siyasi kartların yeniden karılmasında İYİ Parti'ye özel bir parantez açmak gerekir. İYİ Parti muhalif cephede yer alan, ama esas olarak anti-Kürt tutumuyla sivrilen bir siyasi parti. Diğer bir özelliği Batı kentlerindeki milliyetçi kesimleri, seküler hayat tarzına sahip muhafazakarları temsil etmesi. Ne var ki bu kesimler bundan böyle Babacan ve Davutoğlu tarafından temsil edilecekler. Bu sıkıntı ve özelliğiyle İYİ Parti'nin ya da bu parti içinde bir grubun Cumhurbaşkanlığıyla yakınlaşması şaşırtıcı olmayacaktır. Nitekim Cumhurbaşkanlığı aktörlerinin şimdiden böyle bir beklentisi, AK Parti'nin böyle bir arayışı olduğu söylenebilir. AKP-MHP'nin ikilisi oy oranı her geçen gün azalmakta, Erdoğan cumhurbaşkanı seçilebilmek için başka desteklere ihtiyaç duyar duruma doğru ilerlemektedir.

Nitekim İstanbul merkezli Toplumsal Etki Araştırmaları Merkezi'nin geçtiğimiz günlerde yayınlanan, 6 farklı anket şirketinin verilerinin ortalaması ele alan raporuna göre, Cumhurbaşkanlığı'nın oy oranını yüzde 50'nin altına düşerek 47,8 seviyesine gerilemiş görünüyor. "Ada Araştırma sonuçlarına göre; Erdoğan'ın önümüzdeki cumhurbaşkanlığı seçimlerinde alabileceği potansiyel oy oranı yüzde 39,1 olarak açıklanırken, AKP'nin ise 37,5 olarak belirtildi. TEAM'in Haziran ayı verilerine göre, Erdoğan'ın itibarı yüzde 41'de kalıyor. Bir başka veri de benzer nitelikte: Metropoll araştırmanın sonuçlarına göre Erdoğan'a görev onayı verenlerin oranı 2018 Ağustos'ta yüzde 53,1 iken, 2019 Ağustos'ta bu oran yüz-

de 44'e geriledi.”⁽⁴⁾ Bu konuda diğer önemli bir vurgu Türkiye'nin en saygın ve güvenilir araştırma şirketi olan KONDA'nın genel müdürü Bekir Ağırdır'ın, aylık araştırmalardan hareketle yaptığı şu açıklamalardır: “AKP, çekirdek oyunun en düşük noktasında bulunuyor. İktidar bloğunda AKP'nin etkisi azalırken MHP'nin etkisinin göreceli olarak artıyor.”⁽⁵⁾

Türkiye'deki erken seçim tartışmalarının de ittifaklar dair bu tür yenilenmeye endeksli olduğunu eklemek gerekir. Erdoğan yeterli desteği bulduğu an, İYİ Parti'yle yakınlaşma sağlandığı an, vereceği ve İYİ Parti'yi tatmin edecek kimi tavizlerle erken seçim kararı alabilir.

Son söz: Kürt meselesi her geçen gün siyasi yelpazenin ana belirleyeni haline gelmektedir. Muhafif alanda ve yükselen toplumsal dalgada çözüm ve siyaset fikrinin güçlü bir yer bulması siyasi sistemi olumlu etkileyecek bir unsurdur. Diğer ifadeye çözüm politikaları ve arayışları bu dengeleri ve yeni aktörleri dikkate almak durumdadır.

(4) <https://t24.com.tr/haber/6-farkli-anket-sirketi-cumhur-ittifaki-nin-oyunu-yuzde-50-nin-altinda-gosterdi-mhp-li-secmenin-erdogan-a-destegi-2-5-kat-dustu,841923>

(5) <https://t24.com.tr/haber/siyasette-yeni-olasiliklar-degisen-dengeler,841845>

11 Guilford Street
London WC1N 1DH
United Kingdom
[+44 \(0\) 207 405 3835](tel:+442074053835)

info@democraticprogress.org
www.democraticprogress.org

 @DPI_UK

 [DemocraticProgressInstitute](https://www.facebook.com/DemocraticProgressInstitute)